

49. ZASEDANJE

Poročilo
CG (2025)49-14
29. oktober 2025

Evropska listina o sodelovanju mladih v lokalnem in regionalnem življenju

Odbor za socialno vključenost in človekovo dostojanstvo

Poročevalca:¹ Aida Karimli, Švedska (R, ILDG), Roberto Pella, Italija (L, EPP/CCE)

Resolucija 516 (2025)	2
Priporočilo 537 (2025)	4
Listina o sodelovanju mladih v lokalnem in regionalnem življenju	7

Povzetek

Nova Evropska listina o sodelovanju mladih v lokalnem in regionalnem življenju predstavlja posodobljen standard za spodbujanje in uresničevanje sodelovanja mladih na lokalni in regionalni ravni. Njen namen je zagotoviti, da so aktualne potrebe mladih ustrezno zastopane v demokratičnih procesih.

Nova listina temelji na izvorni Evropski listini o sodelovanju mladih v lokalnem in regionalnem življenju iz leta 1992 ter na prenovljeni listini iz leta 2003 in je bila pripravljena v okviru participativnega procesa, v katerega so bili vključeni mladi ter mladinske organizacije po vsej Evropi. Ta najnovejša različica odraža aktualne geopolitične ter družbene in ekonomske okoliščine in upošteva vpliv nedavnih gospodarskih, zdravstvenih in političnih kriz na mlade po Evropi.

Na podlagi na človekovih pravicah utemeljenega pristopa nova listina izhaja iz stališča, da je sodelovanje mladih v političnem, družbenem, okoljskem in gospodarskem življenju nujno za vključujoč in trajnostni razvoj. Pri tem imajo lokalne in regionalne oblasti vlogo nosilcev odgovornosti za zagotavljanje sodelovanja mladih.

¹L: Zbornica lokalnih oblasti / R: Zbornica regij
EPP/CCE: Skupina Evropske ljudske stranke v Kongresu
SOC/G/PD: Skupina socialistov, zelenih in progresivnih demokratov
ILDG: Neodvisna liberalna in demokratična skupina
ECR: Skupina evropskih konservativcev in reformistov
NR: Člani, ki ne pripadajo nobeni politični skupini Kongresa

RESOLUCIJA 516 (2025)²

1. Kongres lokalnih in regionalnih oblasti Sveta Evrope (v nadaljnjem besedilu: kongres) se sklicuje na:

a. Priporočilo Kongresa 128 (2003) o revidirani Evropski listini o sodelovanju mladih v lokalnem in regionalnem življenju ter Priporočilo Rec(2004)13 Odbora ministrov o vključevanju mladih v lokalnem in regionalnem življenju, pa tudi na nedavni razvoj sodelovanja mladih in mladinskih politik, ki utemeljuje nadomestitev navedenih besedil s pričujočimi dokumenti;

b. Evropsko listino lokalne samouprave (ETS št. 122) in njen Dodatni protokol o pravici do sodelovanja pri vprašanih lokalne oblasti (CETS št. 207);

c. najnovejša in najpomembnejša priporočila Odbora ministrov Sveta Evrope državam članicam, zlasti:

- Priporočilo CM/Rec(2025)3 Odbora ministrov o družbenem, gospodarskem in političnem sodelovanju mladih na podežlju;
- Priporočilo CM/Rec(2024)6 Odbora ministrov o mladih in podnebnih ukrepih;
- Priporočilo CM/Rec(2023)4 Odbora ministrov o sodelovanju romske mladine;
- Priporočilo CM/Rec(2023)6 Odbora ministrov o posvetovalni demokraciji;
- Priporočilo CM/Rec(2022)6 Odbora ministrov o zaščiti mladih in civilne družbe mladih ter podpiranju njihove udeležbe v demokratičnih procesih;
- Priporočilo CM/Rec(2019)4 Odbora ministrov o podpori mladim beguncem pri prehodu v odraslost;
- Priporočilo CM/Rec(2018)4 Odbora ministrov o udeležbi državljanov v javnem življenju na lokalni ravni;
- Priporočilo CM/Rec(2017)4 Odbora ministrov o mladinskem delu;
- Priporočilo CM/Rec(2016)7 Odbora ministrov o dostopu mladih do pravic;
- Priporočilo CM/Rec(2015)3 Odbora ministrov o dostopu mladih iz prikrajšanih sosesk do socialnih pravic;

d. Reykjavíška načela demokracije (Priloga III k Reykjavíški deklaraciji), ki poudarjajo pomen podpiranja sodelovanja mladih v demokratičnem življenju in postopkih odločanja kot naložbe v demokratično prihodnost;

e. cilje trajnostnega razvoja (CTR) Agende Združenih narodov za trajnostni razvoj do leta 2030, zlasti cilj 16 Mir, pravičnost in močne institucije ter njegova podcilja 16.6 Razviti učinkovite, odgovorne in pregledne ustanove na vseh ravneh in 16.7 Poskrbeti za odzivno in odprto odločanje vseh ljudi prek njihovih predstavnikov na vseh ravneh.

2. Kongres meni, da:

a. je sodelovanje mladih odločilen dejavnik za trajnostno demokratično prihodnost Evrope;

b. morajo biti mladinske politike na vseh ravneh utemeljene na dokazih, prilagojene ter zasnovane tako, da upoštevajo večplastno prepletanje dejavnikov, z namenom obravnavati raznolikost mladih in zagotoviti podporo mladim v ranljivem položaju;

c. so trajne in zanesljive strukture za sodelovanje mladih, poleg mladinske civilne družbe, izjemnega pomena za učenje, izvajanje, zaščito in razvoj demokracije;

d. morajo podporni sistemi omogočati sodelovanje mladih, tudi prek mladinskih centrov, mladinskega dela in mladinske civilne družbe;

e. sta posvetovalni proces in njegovi rezultati, ki jih podpirata kongres in Skupni svet za mladino (CMJ), primer dobre prakse participativnega procesa, ki vključuje mlade in mladinsko civilno družbo ter lokalne in regionalne oblasti;

f. so sklepi Evropske mladinske konference *Mladi v lokalnem in regionalnem življenju: demokracija v akciji*, ki je potekala v Bragi na Portugalskem od 5. do 7. februarja 2025, primer uspešnega sodelovanja med Mladinskim oddelkom Sveta Evrope, kongresom in mladinsko civilno družbo ter nacionalnimi in lokalnimi oblastmi države članice.

² Obravnaval in sprejel Kongres lokalnih in regionalnih oblasti 29. oktobra 2025 (glej dokument [CG \(2025\)49-14](#) in obrazložitveni memorandum); soporočevalca: Aida Karimli, Švedska (R, ILDG) in Roberto Pella, Italija (L, EPP/CCE).

3. Kongres sklene, da potrdi novo Evropsko listino o sodelovanju mladih v lokalnem in regionalnem življenju, kot je priložena tej resoluciji, kot del svojega prispevka k doseganju najvišjih standardov sodelovanja mladih in varovanju trajnostne demokracije v državah članicah Sveta Evrope.

4. Kongres poziva lokalne in regionalne oblasti v državah članicah, da:

a. prek politik in delovanja spodbujajo in uporabljajo načela in ukrepe, določene v listini, katerih namen je okrepiti sodelovanje mladih v procesih odločanja na lokalni in regionalni ravni ter zagotoviti spodbudno okolje za njihovo aktivno in smiselno demokratično udejstvovanje;

b. pri izvajanju listine ustrezno upoštevajo posebne potrebe in okoliščine vseh mladih v vsej njihovi raznolikosti;

c. prevedejo in široko razširjajo listino, priloženo tej resoluciji, tudi v dostopnih in mladim prijaznih oblikah, med ključnimi deležniki na lokalni in regionalni ravni, pri čemer obravnavajo politična vprašanja, ki so lahko pomembna za mlade;

d. v okviru Kongresa podprejo redno spremljanje izvajanja te resolucije.

5. Kongres se zavezuje, da bo to resolucijo upošteval in spoštoval v okviru ustreznih dejavnosti, ki jih izvajajo njegovi statutarni organi, zlasti njegovi odbori.

RESOLUCIJA 537 (2025)³

1. Kongres lokalnih in regionalnih oblasti Sveta Evrope se sklicuje na:

a. Priporočilo Kongresa 128 (2003) o revidirani Evropski listini o sodelovanju mladih v lokalnem in regionalnem življenju ter Priporočilo Rec(2004)13 Odbora ministrov o vključevanju mladih v lokalnem in regionalnem življenju, pa tudi na nedavni razvoj sodelovanja mladih in mladinskih politik, ki utemeljuje nadomestitev navedenih besedil s pričujočimi dokumenti;

b. Evropsko listino lokalne samouprave (ETS št. 122) in njen Dodatni protokol o pravici do sodelovanja pri vprašanjih lokalne oblasti (CETS št. 207);

c. najnovejša in najpomembnejša priporočila Odbora ministrov Sveta Evrope državam članicam, zlasti:

- Priporočilo CM/Rec(2025)3 Odbora ministrov o družbenem, gospodarskem in političnem sodelovanju mladih na podeželju;
- Priporočilo CM/Rec(2024)6 Odbora ministrov o mladih in podnebnih ukrepih;
- Priporočilo CM/Rec(2023)4 Odbora ministrov o sodelovanju romske mladine;
- Priporočilo CM/Rec(2023)6 Odbora ministrov o posvetovalni demokraciji;
- Priporočilo CM/Rec(2022)6 Odbora ministrov o zaščiti mladih in civilne družbe mladih ter podpiranju njihove udeležbe v demokratičnih procesih;
- Priporočilo CM/Rec(2019)4 Odbora ministrov o podpori mladim beguncem pri prehodu v odraslost;
- Priporočilo CM/Rec(2018)4 Odbora ministrov o udeležbi državljanov v javnem življenju na lokalni ravni;
- Priporočilo CM/Rec(2017)4 Odbora ministrov o mladinskem delu;
- Priporočilo CM/Rec(2016)7 Odbora ministrov o dostopu mladih do pravic;
- Priporočilo CM/Rec(2015)3 Odbora ministrov o dostopu mladih iz prikrajšanih sosesk do socialnih pravic;

d. Reykjavíška načela demokracije (Prilga III k Reykjavíški deklaraciji), ki poudarjajo pomen podpiranja sodelovanja mladih v demokratičnem življenju in postopkih odločanja kot naložbe v demokratično prihodnost;

e. cilje trajnostnega razvoja (CTR) Agende Združenih narodov za trajnostni razvoj do leta 2030, zlasti cilj 16 Mir, pravičnost in močne institucije ter njegova podcilja 16.6 Razviti učinkovite, odgovorne in pregledne ustanove na vseh ravneh in 16.7 Poskrbeti za odzivno in odprto odločanje vseh ljudi prek njihovih predstavnikov na vseh ravneh.

2. Kongres meni, da:

a. je sodelovanje mladih odločilen dejavnik za trajnostno demokratično prihodnost Evrope;

b. morata biti sodelovanje mladih in mladinske politike na vseh ravneh utemeljena na dokazih, prilagojena ter zasnovana tako, da upoštevajo večplastno prepletanje dejavnikov, z namenom obravnavati raznolikost mladih in zagotoviti podporo mladim v ranljivem položaju;

c. so trajne in zanesljive strukture za sodelovanje mladih, poleg mladinske civilne družbe, izjemnega pomena za učenje, izvajanje, zaščito in razvoj demokracije;

d. morajo podporni sistemi omogočati sodelovanje mladih, tudi prek mladinskih centrov, mladinskega dela in mladinske civilne družbe;

e. sta posvetovalni proces in njegovi rezultati, ki jih podpirata Kongres in Skupni svet za mladino (CMJ), primer dobre prakse participativnega procesa, ki vključuje mlade in mladinsko civilno družbo ter lokalne in regionalne oblasti;

f. so sklepi Evropske mladinske konference *Mladi v lokalnem in regionalnem življenju: demokracija v akciji*, ki je potekala v Bragi na Portugalskem od 5. do 7. februarja 2025, primer uspešnega sodelovanja med Mladinskim oddelkom Sveta Evrope, Kongresom in mladinsko civilno družbo ter nacionalnimi in lokalnimi oblastmi države članice.

³ Obravnavana in sprejeta na Kongresu 29. oktobra 2025 (glej dokument CG (2025)49-14 in obrazložitveni memorandum); soporočevalca: Aida Karimli, Švedska (R, ILDG) in Roberto Pella, Italija (L, EPP/CCE).

3. Kongres poziva Odbor ministrov, naj pozove pristojne nacionalne oblasti držav članic Sveta Evrope, da:

a. vzpostavijo nacionalni pravni in politični okvir, ki spodbuja in krepi sodelovanje mladih ter mladinske politike na vseh ustreznih političnih področjih, tudi z ustvarjanjem ugodnih pogojev za delovanje na lokalni in regionalni ravni;

b. pozovejo nacionalna združenja lokalnih in regionalnih oblasti ter druge ustrezne organizacije na lokalni in regionalni ravni, naj pri svojih dejavnostih upoštevajo načela, določena v listini, priloženi tej resoluciji, ter spodbujajo izvajanje listine med lokalnimi in regionalnimi oblastmi, da bi okrepili sodelovanje mladih v procesih odločanja na lokalni in regionalni ravni;

c. podprejo izdelavo prevoda in široko razširjanje listine, tudi v dostopnih in mladim prijaznih oblikah, med ključnimi deležniki na lokalni in regionalni ravni, pri čemer naslavljajo politična vprašanja, ki so lahko pomembna za mlade;

d. podprejo redno spremljanje izvajanja te resolucije na lokalni in regionalni ravni, ki ga izvajata Kongres in Odbor ministrov.

4. Kongres poziva tudi Odbor ministrov, naj še naprej podpira zgledno partnerstvo, razvito med Kongresom in Skupnim svetom za mladino Sveta Evrope (CMJ) v okviru najnovejše preнове listine, z namenom zagotoviti, da se sodelovanje mladih in mladinske politike stalno obravnavata na več ravneh kot vsebinski prispevek Sveta Evrope k novemu Demokratičnemu paktu za Evropo.

Evropska listina o sodelovanju mladih v lokalnem in regionalnem življenju

Kazalo

I.	POGLAVJE – SODELOVANJE MLADIH IN NJEGOVA NAČELA	7
II.	POGLAVJE – PRAVICE IN SREDSTVA ZA SODELOVANJE MLADIH	8
III.	POGLAVJE – PROSTORI IN STRUKTURE ZA SODELOVANJE MLADIH	9
IV.	POGLAVJE – MLADINSKA POLITIKA NA LOKALNI IN REGIONALNI RAVNI TER PERSPEKTIVE MLADIH V OBLIKOVANJU POLITIK	10
V.	POGLAVJE – PRILOŽNOSTI, ORODJA IN CELOVITA PODPORA ZA MLADE	11
VI.	POGLAVJE – RAZŠIRJANJE, VREDNOTENJE IN PREGLED LISTINE	11
	PRILOGA	13
	OBRAZLOŽITVENI MEMORANDUM	13
1.	Uvod	13
2.	Zgodovina listine	13
3.	Politični in vsebinski okvir prenove listine	14
4.	Participativni proces prenove listine	16
5.	Ključna vprašanja mladih in javnih politik, ki se odražajo v novi listini	17
5.4.	Priložnosti, orodja in celovita podpora za sodelovanje	21
5.5.	Razširjanje, vrednotenje in pregled izvajanja	22
6.	Sklep	22

EVROPSKA LISTINA O SODELOVANJU MLADIH V LOKALNEM IN REGIONALNEM ŽIVLJENJU

Področje uporabe in namen

1. Evropska listina o sodelovanju mladih v lokalnem in regionalnem življenju je namenjena spodbujanju in krepitvi sodelovanja mladih v procesih odločanja na lokalni in regionalni ravni ter zagotavljanju spodbudnega okolja za sodelovanje mladih. Sodelovanje je v središču demokracije, krepitev sodelovanja mladih pa prispeva k trajnosti in odpornosti demokratičnih družb.
2. Listina postavlja mlade in njihovo sodelovanje v procesih odločanja na lokalni in regionalni ravni v središče. Mladi so enakovredni akterji v družbi, njihovo sodelovanje v demokratičnih procesih pa je bistveno za trajnost in razvoj demokratičnih sistemov. Kot generacija, na katero bodo današnje odločitve najbolj vplivale, imajo mladi pravico sodelovati pri odločitvah in v procesih, ki vplivajo na njihova življenja.
3. Lokalne in regionalne oblasti predstavljajo enega od temeljnih stebrov vsakega demokratičnega sistema. Pravica do sodelovanja pri upravljanju javnih zadev je eno od demokratičnih načel, ki so skupna vsem državam članicam, ta pravica pa se lahko najbolj neposredno uresničuje na lokalni ravni, kot je določeno v Dodatnem protokolu k Evropski listini lokalne samouprave o pravici do sodelovanja pri vprašanjih lokalne oblasti (CETS št. 207).
4. Listina je bila sprejeta leta 1992 in predstavlja enega ključnih evropskih standardov na področju sodelovanja mladih. Trenutno prenovo je leta 2024 začel Kongres lokalnih in regionalnih oblasti v partnerstvu s Skupnim svetom za mladino. Trenutna prenova je vključevala posvetovalni proces z mladimi in mladinskimi organizacijami ter z lokalnimi in regionalnimi oblastmi, da bi se odzvala na sedanje spremembe v življenjskih okoliščinah mladih in vključila izkušnje, pridobljene pri izvajanju listine.
5. Opredelitev starostnega razpona, ki ga zajemata pojma mladi ali mladina, mora odražati pravni in ustavni okvir posamezne države članice.

I. POGLAVJE – SODELOVANJE MLADIH IN NJEGOVA NAČELA

6. Sodelovanje mladih pomeni, da imajo mladi pravico, sredstva, prostor in strukturo, priložnosti in orodja ter celovito podporo za sodelovanje v procesih odločanja na lokalni in regionalni ravni ter za vplivanje nanje.
7. Sodelovanje mladih je proces, ki temelji na demokratičnih vrednotah. V hitro spreminjajočem se svetu so oblike sodelovanja mladih raznolike, kakor so raznoliki mladi sami. Lokalne in regionalne oblasti morajo ustvarjati spodbudno okolje za sodelovanje mladih ter jih k sodelovanju tudi motivirati, hkrati pa podpirati in priznavati stabilno, demokratično in pregledno strukturo za sodelovanje mladih v procesih odločanja, kot so mladinski sveti in mladinske organizacije, ter druge oblike sodelovanja, ki mladim omogočajo dejavno sooblikovanje skupnosti, v katerih živijo, vključno z neformalnimi mladinskimi skupinami, mladinskimi gibanji v okviru lokalne skupnosti in podobnimi pobudami.
8. Lokalne in regionalne oblasti si morajo prizadevati za ustvarjanje pogojev, struktur, procesov in postopkov, ki mladim omogočajo učinkovito sodelovanje pri sprejemanju odločitev in v procesih, ki vplivajo na njihova življenja. Spodbujati morajo načelo soupravljanja, kot ga uresničuje Svet Evrope, ki mlade prek njihovih izbranih predstavnikov vključuje v sprejemanje odločitev kot enakovredne partnerje lokalnim in regionalnim oblastem. To vključuje dejavno vključevanje mladih v oblikovanje dnevnega reda, sodelovanje pri sprejemanju odločitev ter udeležbo pri izvajanju in vrednotenju sprejetih odločitev.
9. Načelo enakosti in prepoved diskriminacije, kot sta določena v Konvenciji o varstvu človekovih pravic in temeljnih svoboščin (ETS št. 005), se v celoti uporabljata tudi za sodelovanje mladih. Vsi mladi morajo imeti enak dostop do struktur in procesov sodelovanja brez diskriminacije na kateri koli podlagi, kot so »rasa«⁴, barva kože, poreklo, narodna ali etnična pripadnost, starost, invalidnost, jezik, vera ali prepričanje, politična pripadnost, spol, spolna identiteta, spolna usmerjenost ter druge osebne okoliščine ali status.

⁴ Ker vsi ljudje pripadamo isti človeški vrsti, avtorji te listine zavračajo teorije o obstoju različnih ras. Vendar se v skladu s Splošnim političnim priporočilom št. 15 Evropske komisije proti rasizmu in nestrpnosti (ECRI) o boju proti sovražnemu govoru izraz »rasa« v tej listini uporablja izključno z namenom zagotoviti, da osebe, ki so na splošno in zmotno zaznane kot pripadniki druge rase, ne bi bile izključene iz varstva, ki ga zagotavlja listina.

10. Lokalne in regionalne oblasti morajo skupaj z mladimi nenehno prepoznavati in sprejemati ukrepe za odpravo ovir za aktivno sodelovanje mladih. To lahko vključuje sprejemanje prilagojenih ukrepov za podporo sodelovanju določenih skupin mladih v lokalnih in regionalnih zadevah. Ti ukrepi morajo upoštevati vse oblike diskriminacije, vključno s strukturno, večkratno in prepletajočo se diskriminacijo.
11. Lokalne in regionalne oblasti morajo pri zagotavljanju dostopa mladim ženskam in moškim do prostorov sodelovanja v družbenem, političnem in kulturnem življenju ter zlasti do vodstvenih položajev namenjati posebno pozornost načelu enakosti spolov. To vključuje tudi sprejemanje ukrepov za odpravo nasilja na podlagi spola.
12. Lokalne in regionalne oblasti morajo sprejemati vključujoče in proaktivne ukrepe, s katerimi omogočajo sodelovanje mladih, pri čemer morajo posebej upoštevati položaj mladih, ki iščejo zatočišče ali azil, ter mladih, ki se soočajo z izzivi prisilnega razseljevanja ali statusa brez državljanstva.
13. Sodelovanje mladih zahteva čas in vire. Lokalne in regionalne oblasti si morajo prizadevati zagotoviti mladim dovolj časa za sodelovanje pri sprejemanju odločitev in v procesih, ki vplivajo na njihova življenja. Lokalne in regionalne oblasti morajo ustrezno priznati čas, ki ga mladi namenjajo sodelovanju, ter zagotoviti odpravo finančnih ovir za sodelovanje, tudi z ustreznimi nadomestili.
14. Pristojne oblasti v državah članicah morajo vzpostavljati spodbudno okolje za delovanje mladinske civilne družbe, ob polnem spoštovanju svobode združevanja in ob priznavanju njene bistvene vloge pri zagotavljanju uspešne demokratične prihodnosti. To zajema ustrezen pravni okvir, strukturno podporo ter dostop do financiranja in procesov odločanja.
15. Demokracija, človekove pravice in sodelovanje se razvijajo skozi učenje in prakso. Pristojne oblasti v državah članicah morajo zagotoviti, da imajo vsi akterji, vključeni v sodelovanje mladih, zlasti mladi, mladinske organizacije ter lokalne in regionalne oblasti, vključno z zaposlenimi in izvoljenimi predstavniki, stalen dostop do informacij, izobraževanja in usposabljanja za razvoj njihovih kompetenc (znanja, spretnosti in odnosov).
16. Lokalne in regionalne oblasti morajo zagotoviti, da sodelovanje mladih poteka v fizično in psihološko varnem ter spoštljivem okolju. Za krepitev zaupanja v demokracijo je bistveno, da mladi lahko svobodno izražajo svoja mnenja in sodelujejo brez strahu pred diskriminacijo, ustrahovanjem ali povračilnimi ukrepi. Pristojne oblasti morajo zagotoviti, da so mladi ustrezno seznanjeni z mehanizmi za prijavo nepravilnosti in pravno varstvo ter da se takšni mehanizmi, kadar ne obstajajo, vzpostavijo.
17. Oblike sodelovanja mladih morajo biti del postopkov odločanja ter dovolj prožne in prilagodljive, da se lahko odzivajo na spreminjajoče se politične in socialno-ekonomske razmere. Omogočati morajo inovativnost in ustvarjalnost ter ponujati raznolike načine sodelovanja, ki se prilagajajo časovnim zmožnostim, interesom in stopnji vključenosti mladih.
18. Strukture, procesi in platforme za sodelovanje morajo biti zasnovani tako, da so dostopni vsem mladim. Morajo biti prilagodljivi in se odzivati na spreminjajoče se potrebe in interese mladih, pri čemer je treba posebno pozornost nameniti mladim z manj priložnostmi.
19. Sodelovanje mladih mora biti prostovoljno, smiselno, spodbudno in prijetno ter mladim zagotavljati pomembno in opolnomočujočo izkušnjo, ki krepi njihovo zavezanost demokratičnim vrednotam. Mladim je treba zagotoviti povratne informacije o rezultatih njihovega sodelovanja.
20. Sodelovanje mladih zahteva namensko in ustrezno financiranje ter zadostne in ustrezno usposobljene kadrovske vire. Lokalne in regionalne oblasti morajo zagotoviti, da so mehanizmi za sodelovanje mladih vključeni v redne postopke načrtovanja in odločanja o proračunskih sredstvih. Trajnost pomeni, da so prizadevanja za sodelovanje mladih stalna in ne omejena na enkratne dogodke, temveč temeljijo na trajnih strukturah, zadostnih in ustrezno usposobljenih kadrovskih virih ter dostopnih ureditvah, ki omogočajo, da se sodelovanje in udejstvovanje mladih dolgoročno ohranjata.

II. POGLAVJE – PRAVICE IN SREDSTVA ZA SODELOVANJE MLADIH

21. Sodelovanje mladih temelji na mednarodnem okviru človekovih pravic, ki poudarja pomen vključevanja vseh posameznikov, vključno z mladimi, v sprejemanje odločitev in procese, ki vplivajo na njihova življenja ter na življenja prihodnjih generacij.
22. S sodelovanjem pri sprejemanju odločitev na lokalni in regionalni ravni mladi uresničujejo človekove

pravice, vključno s pravico do sodelovanja v javnih zadevah in kulturnem življenju, bodisi neposredno bodisi prek predstavnikov, ki jih sami izberejo.

23. Lokalne in regionalne oblasti imajo ključno vlogo pri spoštovanju, varstvu, uresničevanju in spodbujanju človekovih pravic mladih, s čimer ustvarjajo pogoje, potrebne za njihovo sodelovanje v življenju skupnosti.

24. Spoštovanje svobode izražanja mladih je temeljnega pomena za uresničevanje pravice do sodelovanja, saj omogoča, da lahko mladi svobodno izražajo svoja mnenja brez strahu pred ustrahovanjem, zatiranjem ali povračilnimi ukrepi. Hkrati mladi potrebujejo dostop do nepristranskih in zanesljivih informacij, ki jim omogočajo sprejemanje informiranih odločitev, tudi prek ustreznih in raznolikih kanalov obveščanja o možnostih sodelovanja pri odločitvah in procesih, ki vplivajo na njihova življenja.

25. V procesih sodelovanja je treba pravici do zasebnosti zagotoviti posebno varstvo, tako v spletnih kot tudi v nespletnih okoljih. Lokalne in regionalne oblasti morajo sprejeti vse potrebne ukrepe za varstvo pravice mladih do zasebnosti ter ob spoštovanju pravice do varstva osebnih podatkov jasno obveščati mlade in, kadar je to potrebno, tudi njihove zakonite zastopnike o vseh vidikih sodelovanja.

26. Svoboda zbiranja in združevanja, vključno z varstvom mladinske civilne družbe, je nujen pogoj za smiselno sodelovanje mladih na vseh ravneh. Mladi te pravice uresničujejo na različne načine, med drugim s sodelovanjem v mladinskih organizacijah, lokalnih in regionalnih mladinskih svetih, gibanjih, z udeležbo na demonstracijah ter v zagovorniških skupinah. Mladi morajo biti deležni ustreznega varstva pri svojem delovanju kot zagovorniki človekovih pravic, vključno z mladimi v izgnanstvu ali v drugih ranljivih okoliščinah.

27. Države članice morajo spoštovati, varovati, uresničevati in spodbujati človekove pravice. Vse pristojne oblasti morajo sprejeti potrebne ukrepe za zagotovitev dostopa mladih do izobraževanja za demokratično državljanstvo ter izobraževanja o človekovih pravicah v formalnih in neformalnih okoljih. To vključuje priznavanje vloge mladinskih organizacij ter podporo njihovem delovanju pri izvajanju programov informiranja, izobraževanja in usposabljanja.

28. Socialne pravice mladih morajo biti zagotovljene brez diskriminacije na kateri koli podlagi. To vključuje pravico do stanovanja, izobraževanja in usposabljanja, zdravja, zaposlitve in dela ter prostega časa in kulture. Lokalne in regionalne oblasti ter druge pristojne oblasti v državah članicah morajo posebno pozornost nameniti uresničevanju socialnih pravic mladih, pri čemer morajo zlasti upoštevati položaj mladih iz prikrajšanih skupin, še posebej tistih, ki so izpostavljeni večkratni in/ali prepletajoči se diskriminaciji.

29. Sodelovanje mladih je individualna pravica s kolektivno razsežnostjo, ki mladim omogoča vpliv ne zgolj na ravni posameznika, temveč tudi kot del širše skupnosti.

III. POGLAVJE – PROSTORI IN STRUKTURE ZA SODELOVANJE MLADIH

30. Države članice morajo sprejeti potrebne ukrepe na vseh področjih in na najprimernejših ravneh za ustvarjanje spodbudnega in vključujočega okolja za sodelovanje mladih, pri čemer morajo posebno pozornost nameniti demokratičnim strukturam in procesom sodelovanja mladih, kot so lokalni mladinski sveti, mladinska civilna družba ter prostori za mlade, ki jih vodijo mladi, vključno z mladinskimi centri.

31. Lokalne in regionalne oblasti morajo podpirati in zagotavljati ustrezne vire za vzpostavljanje neodvisnih struktur za sodelovanje mladih pri sprejemanju odločitev na lokalni ravni, v katerih imajo mladi vodilno vlogo, ter formalno priznati njihovo vlogo. Ne glede na poimenovanje, lokalni ali regionalni mladinski sveti, mladinska posvetovalna telesa, mladinski parlamenti ali mladinski forumi (v nadaljnjem besedilu: mladinski sveti), te strukture delujejo kot trajne oblike sodelovanja, ki mladim omogočajo redno, dejavno in smiselno vključevanje v procese odločanja.

32. Mladinski sveti morajo delovati v okviru jasno določenega okvira z jasno določenim in javno dostopnim naborom ciljev, vlog in odgovornosti v razmerju do mladih ter lokalnih in regionalnih oblasti ter s pravili in postopki delovanja, o katerih razpravljajo in jih odobrijo njihovi člani. Pri oblikovanju teh postopkov morajo sodelovati mladinski sveti ter lokalne in regionalne oblasti.

33. Mladinski sveti morajo zagotavljati pravično in reprezentativno sestavo, ki odraža raznolikost mladih v lokalnem okolju. Člane mladinskih svetov morajo mladi in/ali mladinska civilna družba izvoliti ali

imenovati na podlagi pravičnega in preglednega postopka. Mladinski sveti morajo sprejeti in izvajati nediskriminatorne politike in prakse, ki vsem mladim, ne glede na njihove osebne okoliščine, omogočajo sodelovanje ter zagotavljajo ustrezno zastopanost.

34. Lokalne in regionalne oblasti morajo zagotoviti, da mladinski sveti lahko spremljajo in sooblikujejo procese odločanja, s čimer se mladim omogoči možnost čim večjega vpliva.

35. Mladinski sveti lahko omogočajo posvetovanja z mladimi o vprašanjih, ki so zanje pomembna, delujejo kot forumi za razvoj, spremljanje in vrednotenje mladinskih projektov ter spodbujajo sodelovanje mladih v drugih lokalnih posvetovalnih telesih.

36. Lokalne in regionalne oblasti morajo zagotoviti, da imajo mladinski sveti na voljo ustrezna proračunska sredstva, vključena v redni proračun lokalne ali regionalne oblasti, ter materialne vire (na primer prostore za srečanja, opremo, tehnologijo in gradiva) in kadrovske vire, ki podpirajo njihovo delovanje in zagotavljajo njihovo neodvisnost. Za ohranjanje neodvisnosti morajo biti mladinski sveti in mladinske organizacije deležni neomejenega in rednega financiranja, ki ne omejuje njihove možnosti kritičnega izražanja. Takšna podpora ne sme omejevati možnosti mladinskih svetov, da pridobivajo dodatna sredstva in druge vire, potrebne za njihovo delovanje, niti ne sme kakor koli vplivati na njihovo delovanje.

37. Delovanje mladinskih svetov mora biti pregledno, ustrezno predstavljeno ter vidno mladim in mladinski civilni družbi v skupnosti, ki jo predstavljajo.

38. Lokalne in regionalne oblasti morajo vzpostavljati tudi demokratične procese za posvetovanje z mladimi in njihovo dejavno vključevanje, zlasti v obliki posebnih posvetovanj, mladinskih skupščin ter drugih praks posvetovalne demokracije ali participativnega odločanja o proračunu. Takšni procesi morajo temeljiti na načelih sodelovanja mladih, določenih v I. poglavju, in jih je treba obravnavati kot dopolnilne načine sodelovanja.

39. Lokalne in regionalne oblasti morajo zagotoviti, da imajo mladi dostop do prostorov za mlade, ki jih vodijo mladi, vključno z mladinskimi centri, kjer mladi razvijajo demokratične prakse in jih udeležujejo v praksi. Za takšne prostore so potrebne ustrezne naložbe in finančna podpora.

40. Lokalne in regionalne oblasti morajo preučiti možnosti uporabe vključujočih, dostopnih in varnih digitalnih platform za vključevanje mladih v demokratične procese ter zagotoviti njihovo sodelovanje tudi prek spletnih posvetovanj, virtualnih javnih razprav in interaktivnih platform za sprejemanje odločitev. Lokalne oblasti morajo upoštevati vlogo, ki jo lahko imajo takšne digitalne platforme v izrednih razmerah (na primer ob konfliktnih ali naravnih nesrečah), pri čemer morajo posebno pozornost namenjati njihovi dostopnosti in vključenosti.

41. Lokalne in regionalne oblasti morajo zagotoviti ustrezne mehanizme za doseganje mladih na podežlju in odročnih območjih ter mladih, ki nimajo dostopa do mladinskih centrov, tudi z mobilnimi mladinskimi centri, terenskimi in digitalnim mladinskim delom ter informacijskimi storitvami.

42. V okviru svojih pristojnosti morajo lokalne in regionalne oblasti podpirati vzpostavljanje in ohranjanje demokratičnih struktur upravljanja v šolah in na univerzah ter hkrati priznati prispevek teh struktur k sodelovanju mladih.

43. Mlade je treba spodbujati k sodelovanju v političnem življenju skupnosti, pri čemer je treba posebno pozornost nameniti volilni pravici in pravici do kandidiranja.

44. Države članice morajo v okviru svojega pravnega in ustavnega okvira preučiti ukrepe za spodbujanje političnega sodelovanja mladih, tudi z znižanjem volilne starosti in uvedbo kvot za mlade na volilnih listah.

IV. POGLAVJE – MLADINSKA POLITIKA NA LOKALNI IN REGIONALNI RAVNI TER PERSPEKTIVE MLADIH V OBLIKOVANJU POLITIK

45. Lokalne in regionalne oblasti morajo sprejemati na dokazih temelječe mladinske politike in/ali strategije, ki nastajajo skupaj z mladimi in njihovimi predstavniki oziroma jih oblikujejo mladi sami. Takšne politike in/ali strategije je treba v enakovrednem partnerstvu z mladimi izvajati, spremljati, vrednotiti in redno pregledovati.

46. Države članice morajo spodbujati sodelovanje med nacionalnimi ter lokalnimi in regionalnimi oblastmi na področju mladine, da se okrepi usklajevanje in podpora sodelovanju mladih.
47. Države članice morajo spodbujati mednarodno sodelovanje na področju mladine, zlasti sodelovanje med lokalnimi in regionalnimi oblastmi, mladinskimi sveti ter mladinsko civilno družbo, dejavno na lokalni in regionalni ravni.
48. Pri oblikovanju in izvajanju politik na lokalni in regionalni ravni, ki vplivajo na življenja mladih, je treba upoštevati njihove poglede in izkušnje. To vključuje gospodarske politike, zaposlovanje, izobraževanje in usposabljanje, življenjske in delovne razmere, prostorsko načrtovanje in urbanizem, promet in mobilnost, podeželske in odročne skupnosti, enakost, raznolikost in vključenost, digitalne tehnologije in digitalizacijo, družbena omrežja in umetno inteligenco, okolje in podnebne spremembe, prosti čas, šport ter javno zdravje, vendar ni omejeno nanje.
49. Posebno pozornost je treba nameniti ustvarjanju pogojev za zagotavljanje sodelovanja mladih v času kriz, konfliktov, razseljevanja ali naravnih nesreč, tudi z vzpostavljanjem alternativnih, čezmejnih ali digitalnih načinov sodelovanja.

V. POGLAVJE – PRILOŽNOSTI, ORODJA IN CELOVITA PODPORA ZA MLADE

50. Lokalne in regionalne oblasti morajo zagotoviti, da imajo mladi priložnosti, ustrezna orodja in celovito podporo za dejavno sodelovanje v lokalnih in regionalnih zadevah. Lokalne in regionalne oblasti morajo te priložnosti, orodja in oblike podpore razvijati skupaj z mladimi ter jih z njimi tudi spremljati in vrednotiti. Pri tem je treba posebno pozornost nameniti potrebam marginaliziranih skupin mladih, vključno z mladimi iz manjšinskih okolij, mladimi z invalidnostmi, mladimi s podeželja, mladimi iz socialno in ekonomsko prikrajšanih okolij, mladimi begunci in prosilci za azil ter mladimi zagovorniki človekovih pravic.
51. Lokalne in regionalne oblasti morajo zagotoviti ustrezne mehanizme za dostop do izobraževanja za demokratično državljanstvo in izobraževanja o človekovih pravicah tako v formalnih kot v neformalnih oblikah izobraževanja in usposabljanja. To vključuje priznavanje vloge mladinskih organizacij kot izvajalk izobraževanja o človekovih pravicah in izobraževanja za demokratično državljanstvo ter zagotavljanje potrebne podpore za njihovo delovanje, tudi v obliki finančne in institucionalne podpore.
52. Lokalne in regionalne oblasti morajo zagotoviti ustrezne pogoje za mladinsko delo ter priznati njegov bistveni prispevek k opolnomočenju in razvoju mladih. Priznanje in podpora morata biti namenjena tako poklicnemu kot prostovoljnemu mladinskemu delu.
53. Lokalne in regionalne oblasti si morajo prizadevati za razvoj orodij, ki podpirajo sodelovanje mladih, pri tem pa ustrezno izrabljati potencial virtualnih prostorov in hkrati zagotavljati dosledno spoštovanje načel sodelovanja mladih. Takšna orodja vključujejo ozaveščanje v digitalnem okolju (na družbenih omrežjih, forumih, spletnih straneh in podobno), izobraževanje za digitalno pismenost in kritično mišljenje, formalno in neformalno usposabljanje, izmenjavo dobrih praks ter zagotavljanje možnosti za e-učenje.
54. Lokalne in regionalne oblasti morajo vlagati v ukrepe za krepitev zmogljivosti ter zagotoviti, da so zaposleni in izvoljeni predstavniki ustrezno usposobljeni in motivirani za podporo sodelovanju mladih. Ti ukrepi morajo vključevati načela in standarde mladinske politike, mladinskega dela ter namenskih mladinskih programov.
55. Lokalne in regionalne oblasti ter, kjer je to ustrezno, tudi nacionalne oblasti morajo sprejeti ukrepe za podporo zasebnemu sektorju pri uresničevanju njegove družbene odgovornosti.

VI. POGLAVJE – RAZŠIRJANJE, VREDNOTENJE IN PREGLED LISTINE

56. Pristojne oblasti v vsaki državi članici morajo zagotoviti, da je listina prevedena v nacionalne, regionalne in lokalne jezike.
57. Lokalne, regionalne in nacionalne oblasti morajo zagotoviti, da se listina široko razširi med pristojnimi oblastmi in drugimi relevantnimi deležniki. Mladi in mladinske organizacije so ključni partnerji pri oblikovanju, izvajanju in vrednotenju strategij za razširjanje listine, s katerimi se zagotavljajo njihova ustreznost, učinkovitost in prepoznavnost med mladimi.

58. Lokalne in regionalne oblasti ter mladi, vključno z mladinskimi organizacijami in mladinskimi sveti, morajo vrednotiti izvajanje listine v svojih skupnostih z uporabo za ta namen razvitih orodij ter kazalnikov, ki temeljijo na načelih sodelovanja mladih, določenih v I. poglavju. Postopek vrednotenja mora biti reden, participativen in pregleden, spremljati pa ga je treba z ustreznimi ukrepi za nadaljnjo krepitev izvajanja listine.

PRILOGA

OBRAZLOŽITVENI MEMORANDUM

1. Uvod

1. Ta obrazložiteni memorandum spremlja in utemeljuje novo Evropsko listino o sodelovanju mladih v lokalnem in regionalnem življenju (v nadaljnjem besedilu: listina) ter Resolucijo ... (2025) in Priporočilo ... (2025) Kongresa lokalnih in regionalnih oblasti (v nadaljnjem besedilu: kongres). Memorandum se lahko ustrezno prilagodi v trenutku, ko bodo medvladne strukture Sveta Evrope potrdile in sprejele Priporočilo CM/Rec (2026) Odbora ministrov ter hkrati uvedle novo listino kot referenčni dokument za statutarne organe Sveta Evrope na področju mladine, in sicer za Usmerjevalni odbor za mladino (CDEJ) in Svetovalni svet za mladino (CCJ), ki oba delujeta v okviru sistema soupravljanja pod okriljem Skupnega sveta za mladino (CMJ).

2. Listina je osrednji instrument, ki lokalnim, regionalnim in nacionalnim oblastem v državah članicah Sveta Evrope kot glavnim nosilcem odgovornosti zagotavlja usmeritve za načrtovanje, izvajanje, spremljanje in vrednotenje sodelovanja mladih pri oblikovanju politik in političnem odločanju, zlasti na lokalni in regionalni ravni kot ravneh odločanja, ki so mladim najbližje. Medtem ko so lokalne in regionalne oblasti odgovorne za zagotavljanje trajnega delovanja struktur sodelovanja ter trajnega izvajanja njihovih dejavnosti, morajo nacionalne oblasti ustvarjati ugodne pogoje za lokalno in regionalno delovanje ter ga podpirati, na primer z ustreznim pravnim okvirom, vključevanjem sodelovanja mladih v splošne politike, programi usposabljanja in izobraževanja ter zagotavljanjem zadostnih in zanesljivih finančnih virov.

3. V skladu s tem se predlaga, da Evropsko listino o sodelovanju mladih v lokalnem in regionalnem življenju sprejmeta tako Kongres lokalnih in regionalnih oblasti kot tudi Odbor ministrov. Skupna besedila za sprejetje so listina in ta obrazložiteni memorandum, pri čemer Odbor ministrov sprejme samostojno priporočilo, kongres pa resolucijo in priporočilo, v skladu s svojimi pravili in postopki.

4. Novo besedilo listine temelji na človekovih pravicah utemeljenem pristopu, ki izhaja iz predpostavke, da je sodelovanje mladih v političnem, družbenem, okoljskem in gospodarskem življenju nujen pogoj za napredek na poti k vključujočemu, trajnostnemu in demokratičnemu razvoju. To odraža dejstvo, da človekove pravice pripadajo mladim prav tako kot vsem drugim posameznikom. Raznolikost osebnih in življenjskih okoliščin mladih ne sme ovirati njihovega dostopa do človekovih pravic niti njihovega uresničevanja; vsi ukrepi za izvajanje listine pa morajo obravnavati ovire, s katerimi se mladi srečujejo pri sodelovanju.

5. Državljsko in politično sodelovanje mladih je splošno priznано kot eden ključnih dejavnikov pri krepitvi sodobnih demokracij. Mladi predstavljajo pomemben delež prebivalstva in jih je treba obravnavati v dvojni vlogi: kot upravičence do možnosti sodelovanja in hkrati kot nosilce sprememb v skupnostih. Dejavno vključevanje mlajših generacij zahteva nove pristope in raznolike oblike delovanja, od udeležbe na volitvah, družbenega aktivizma in članstva v mladinskih organizacijah do sodelovanja v javnih posvetovalnih procesih ter pri političnem odločanju. Mladi pogosto izkazujejo izrazit interes za ohranjanje planeta in njegovih virov. Kot nosilci sprememb imajo ključno vlogo pri zagotavljanju, da se to uresničuje, pa tudi pri prizadevanjih za mirne in pravične družbe ter za blaginjo prihodnjih generacij.

6. Novo besedilo listine, ki ga spremlja ta obrazložiteni memorandum, z izrazitim poudarkom na človekovih pravicah in preprečevanju diskriminacije, vzpostavlja sodoben in prilagodljiv standard za sodelovanje mladih v državah članicah Sveta Evrope. Njeno celovito izvajanje bo prispevalo h krepitvi demokratičnih procesov, širšemu vključevanju mladih ter utrjevanju participativnih struktur na vseh ravneh.

2. Zgodovina listine

7. Listina ima dolgo zgodovino kot referenčni dokument na področju sodelovanja mladih na lokalni in regionalni ravni v Evropi ter je bila ves čas oblikovana na participativen način. Prvo listino je leta 1992 sprejela Stalna konferenca lokalnih in regionalnih oblasti, predhodnica današnjega kongresa. Že takrat je stalna konferenca pozvala lokalne in regionalne oblasti, naj se zavežejo k razvoju kulture, v kateri lahko mladi prispevajo na smisel in dejaven način. Besedilo je nastalo v okviru takratnih mladinskih politik, ki so bile usmerjene v razvoj pobud in modelov sodelovanja mladih, vključevanje marginaliziranih skupin in mladih z migrantskim ozadjem, zagotavljanje enakih možnosti za dekleta in fante ter spodbujanje mobilnosti mladih.

8. Listina je bila leta 2003 prvič prenovljena in je s tem postala ključni standard na področju sodelovanja mladih za vse države članice Sveta Evrope. Nastala je v partnerstvu med kongresom ter medvladnimi organi in službami Sveta Evrope. Besedilo iz leta 2003 je bilo v primerjavi z izvirno listino bolj utemeljeno na dokazih ter je podrobneje opredelilo področja politik, na katerih se utemeljeno pričakuje sodelovanje mladih pri političnem odločanju. Poleg tega je pojasnilo, zakaj in kako naj se sodelovanje mladih zagotavlja tudi na političnih področjih, kjer je bilo dotlej omejeno ali odsotno.

9. Mednarodna konferenca *Mladi – akterji v svojih mestih in regijah* je pomembno prispevala k vzpostavitvi trdne dokazne podlage za listino iz leta 2003. Potekala je 7. in 8. marca 2002 v Krakovu (Poljska) ob deseti obletnici listine. Konferenco je organiziral Odbor Kongresa za kulturo in izobraževanje v sodelovanju z Direktoratom Sveta Evrope za mladino in šport ter Mestom Krakov, njen namen pa je bil ovrednotiti doseženi napredek in razpravljati o nadaljnjih načinih za spodbujanje sodelovanja mladih.

10. Po sprejetju je bila listina iz leta 2003 dopolnjena s praktičnimi orodji, in sicer s poenostavljeno različico besedila in priročnikom »Povej svoje mnenje« (oba sta bila nazadnje posodobljena leta 2015), ter z usposabljanji, namenjenimi lokalnim oblastem in mladinski civilni družbi. Mladi, mladinski delavci ter lokalni in regionalni predstavniki, ki sodelujejo z mladimi po vsej Evropi, so ta orodja v zadnjih desetletjih široko uporabljali in jih visoko cenili, njihov pomen in vrednost pa sta bila ponovno potrjena v posvetovalnem procesu, ki je vodil k novi listini iz leta 2025.

3. Politični in vsebinski okvir prenove listine

11. Kongres lokalnih in regionalnih oblasti Sveta Evrope je leta 2024 začel prenovo listine, da bi njeno besedilo prilagodil razvoju mladinskih politik ter spremenjenemu kontekstu in novim izzivom na lokalni in regionalni ravni ter jo hkrati utrdil kot ustrezen referenčni standard za 21. stoletje. To obnovljeno pozornost do listine so dodatno spodbudili tudi sklepi 4. vrha voditeljev držav in vlad Sveta Evrope, ki je potekal 16. in 17. maja 2023 v Reykjaviku, ter sprejetje Reykjavíške deklaracije – *Naše vrednote nas združujejo in Načel za demokracijo*.⁵

12. Življenja mladih po vsej Evropi od leta 2003 zaznamujejo obsežne družbeno-ekonomske spremembe, med njimi globalni gospodarski premiki, večja mobilnost prebivalstva, digitalna preobrazba ter poglobljanje družbenih in ekonomskih neenakosti. Ti procesi so se zaradi nedavnih gospodarskih, zdravstvenih, političnih in okoljskih kriz še dodatno okrepili, kar jasno kaže na potrebo po novih odzivih javnih politik ter po posodobitvi okvira za sodelovanje mlajših generacij, ki bi jim omogočal dejavno sooblikovanje lastne prihodnosti.

13. Demokratični sistemi se vse pogostejše soočajo z resnimi izzivi, med katerimi so porast populizma in skrajnih gibanj, širjenje lažnih novic in sovražnega govora ter spletno novačenje mladih z namenom radikalizacije. Pomemben izziv predstavlja tudi krčenje prostora in virov za delovanje civilne družbe. Vse navedeno prispeva k demokratičnemu nazadovanju ter ustvarja okolje, v katerem se mladi vse pogostejše bojijo povračilnih ukrepov pri uresničevanju pravice do svobode izražanja, kljub temu da sta dostop do informacij in do medijev danes večja kot kadar koli prej. Mladi sicer izkazujejo visoko stopnjo zanimanja za politična vprašanja, vendar se v precej manjši meri vključujejo v formalne demokratične procese. Na svetovni ravni je med poslanci le 2,8 % oseb, mlajših od 30 let⁶, hkrati pa se zmanjšujeta tako članstvo mladih v političnih strankah kot njihova volilna udeležba na različnih ravneh upravljanja.

14. V zadnjih letih se vse pogostejše pojavlja zaskrbljenost glede stanja demokracije v Evropi, zlasti v luči porasta avtoritarnih režimov v številnih državah ter zaporednih, medsebojno prepletenih kriz, ki so močno prizadele družbenoekonomske perspektive mladih, od svetovne finančne krize leta 2008, prek pandemije covida-19, do vojne proti Ukrajini in njenih širših družbenih, političnih ter kulturnih posledic.

15. Zaupanje mladih v politične institucije upada hitreje kot pri starejših generacijah. Ob hkratnem zmanjševanju sredstev za mladinske storitve ter krčenju prostora in virov za mladinsko civilno družbo, ki ima ključno vlogo pri podpori sodelovanju mladih, se mladi v zadnjih dveh desetletjih vse bolj oddaljujejo od političnega sistema. Po najnovejših raziskavah le še približno polovica mladih meni, da je demokracija najboljša oblika vladavine, medtem ko bi približno četrtnina mladih v določenih okoliščinah podprla avtoritarni režim.⁷ Zato je dejavno vključevanje mladih v oblikovanje demokratične prihodnosti Evrope nujno.

⁵ Reykjavíška deklaracija – *Naše vrednote nas združujejo*, 4. vrh voditeljev držav in vlad Svet Evrope, 16.–17. maj 2023, Reykjavik, Svet Evrope, 2023.

⁶ [Youth participation in national parliaments \[Sodelovanje mladih v nacionalnih parlamentih\]](#), Medparlamentarna unija, 2023.

⁷ [Young Europe 2025](#) [študija Young Europe 2025], Fundacija TUI, 2025.

16. Podobno kot pri splošnem prebivalstvu tudi na politično sodelovanje mladih pomembno vplivajo različni strukturni in družbeni dejavniki, med drugim ugodne gospodarske razmere, rasna in etnična pripadnost, vera, migrantski status ter kraj bivanja oziroma stopnja urbanizacije. Marginalizirani posamezniki se pri dostopu do participativnih in demokratičnih procesov praviloma soočajo z največjimi ovirami.

17. Nedavne raziskave kažejo, da glavna težava ni nujno v odnosu mladih do politike, saj se mnogi zanimajo zanjo in za usodo svojih skupnosti ter želijo dejavno sodelovati. To se kaže tudi v vse večji razširjenosti netradicionalnih oblik sodelovanja, kot so izražanje mnenj na spletu, vključevanje v gibanja za okoljsko pravičnost ter zavezanost novim etičnim pristopom po konceptu radikalne prijaznosti. Na lokalni, regionalni in nacionalni ravni ostaja naloga institucij, da z mladimi ohranjajo dialog ter skupaj z njimi soustvarjajo strukture sodelovanja, s katerimi bi preusmerili njihovo zanimanje z neformalnih oblik sodelovanja k formalnim demokratičnim procesom.⁸

18. Vojna agresije proti Ukrajini predstavlja jasen poziv k zaščiti demokracije ter k izražanju solidarnosti na evropski ravni in širše. V luči izrazitih posledic vojne za mlade v Ukrajini, vključno z izgubo bližnjih ali domov, pretrganimi družinskimi in prijateljskimi vezmi ter naraščajočimi skrbmi glede telesnega in duševnega zdravja, so mladi prepoznani kot pomembna gonilna sila družbenih sprememb in obnove države. To dodatno poudarja potrebo po razvoju učinkovitih mladinskih politik ter krepitvi sodelovanja mladih, saj ti prispevajo k oblikovanju bolj odpornih lokalnih skupnosti, kot bi bile brez takšnih ukrepov v prihodnosti.⁹

19. Tudi sedanja prenova listine se je morala odzvati na razvoj evropskih standardov v zadnjih dveh desetletjih.

- Leta 2009 je bil sprejet Dodatni protokol k Evropski listini lokalne samouprave o pravici do sodelovanja pri vprašanjih lokalne oblasti (CETS št. 207). Protokol, ki ga je doslej podpisalo 22 držav članic, priznava ključno vlogo lokalnega sodelovanja pri ohranjanju legitimnosti političnih odločitev in krepitvi odgovornosti javnih oblasti, hkrati pa javnim oblastem omogoča, da se učijo iz izkušenj prebivalcev ter razvijajo boljše politike in storitve. Hkrati spodbuja občutek pripadnosti in skupnega poslanstva med prebivalci, s čimer lokalne skupnosti postajajo privlačen prostor za življenje in delo vseh generacij.¹⁰ Kongres redno spremlja izvajanje dodatnega protokola v okviru nadzornega mehanizma za Evropsko listino lokalne samouprave, ugotovitve pa so objavljene v nacionalnih poročilih o spremljanju.¹¹
- Pravni in politični *acquis* (sklop pravnih in političnih standardov) Sveta Evrope na področju mladine je bil razširjen z vrsto priporočil Odbora ministrov, ki nadgrajujejo evropske standarde ter se odzivajo na sodobne izzive. Priporočila CM/Rec(2025)3, CM/Rec(2023)4 in CM/Rec(2023)9 se nanašajo na sodelovanje mladih s podeželja, mladih iz narodnih manjšin ter mladih Romov ter vzpostavljajo visoke standarde za ukrepe, potrebne za razvoj struktur sodelovanja in praks ter za preprečevanje diskriminacije. Poleg tega Priporočilo CM/Rec(2022)6 o zaščiti mladih in civilne družbe mladih ter podpiranju njihove udeležbe v demokratičnih procesih obravnava izzive, s katerimi se sooča mladinska civilna družba zaradi pojava krčenja prostora za demokratično sodelovanje.

Na ravni Evropske unije je Evropski odbor regij leta 2022 sprejel Listino o mladih in demokraciji, ki vsebuje 49 priporočil, pripravljenih v sodelovanju z Evropskim mladinskim forumom. Namen listine je okrepiti demokratično sodelovanje mladih na lokalni, regionalni, nacionalni in evropski ravni, med drugim z ukrepi, kot so znižanje volilne starosti pod 18 let, vzpostavitev stalnih posvetovalnih mehanizmov z mladimi ter uvedba ocene učinka z vidika mladih.¹²

20. Tudi Reykjavíška deklaracija, sprejeta leta 2023, poziva k temu, da bi moral »[novi razvojni okvir Sveta Evrope] vključevati mladinsko perspektivo v medvladne in druge razprave organizacije, saj sodelovanje mladih v procesih odločanja izboljšuje učinkovitost javnih politik in krepí demokratične institucije prek odprtega dialoga«. ¹³ Ta deklaracija od leta 2023 usmerja dejavnosti Sveta Evrope na

⁸ Deležan T, Bacalso C in Lodeserto A. (ur.), [Youth Political Participation \[Politično sodelovanje mladih\]](#), Svet Evrope in Evropska komisija, 2023.

⁹ Razvojni program Združenih narodov: [How war affects young people in Ukraine: presentation of research findings \[Kako vojna vpliva na mlade v Ukrajini: predstavitev ugotovitev raziskave\]](#), 5 december 2024.

¹⁰ [Spletna stran](#) namenjena dodatnemu protokolu.

¹¹ [Spletna stran](#) namenjena spremljanju izvajanja Evropske listine lokalne samouprave

¹² [Charter on youth and democracy](#) [Listina o mladih in demokraciji], Evropski odbor regij, 2022.

¹³ Reykjavíška deklaracija – *Naše vrednote nas združujejo*, 4. vrh voditeljev držav in vlad držav članic Sveta Evrope, 16. in 17. maj 2023, Svet Evrope, 2023, str. 8.

področju mladinskih politik in sodelovanja mladih, tako v medvladnem sektorju kot v političnih organih, ter predstavlja eno od ključnih vsebinskih podlag za najnovejšo prenovu listine. 10. konferenca ministrov Sveta Evrope, pristojnih za mladino (Malta, 8. in 9. oktober 2025), je potrdila sprejetje referenčnega okvira Sveta Evrope za vključevanje mladinske perspektive na evropski in nacionalni ravni.¹⁴

4. Participativni proces prenove listine

21. Prenova listine iz leta 2025, ki se je zaključila s končnim osnutkom listine in tem obrazložitvenim memorandumom, se je začela aprila 2024 na pobudo Kongresa lokalnih in regionalnih oblasti, v partnerstvu s Skupnim svetom za mladino (CMJ). Ta predstavlja sistem soupravljanja na področju mladine pri Svetu Evrope in vključuje Evropski usmerjevalni odbor za mladino (CDEJ) ter Svetovalni svet za mladino (CCJ) kot osrednji delovni telesi. Za kongres se je začetek tega procesa časovno ujemal z desetletnico njegovega programa mladinskih delegatov *Rejuvenating Politics*¹⁵, Svet Evrope pa je v istem obdobju obeleževal 75. obletnico.

22. Ta druga prenova listine je bila zasnovana kot širok posvetovalni proces z mladimi in mladinskimi organizacijami iz vse Evrope ter z lokalnimi in regionalnimi oblastmi, zastopanimi v kongresu. Namen procesa je bil zagotoviti, da novi standard temelji na trdnih dokazih, se odziva na aktualne izzive, ki so jih opredelili mladi sami, ter vključi izkušnje in spoznanja, pridobljena pri delovanju struktur in izvajanju dejavnosti za sodelovanje mladih v zadnjih dvajsetih letih.

23. Postopek prenove se je formalno začel s potrditvijo izhodišč, ki sta ga 26. in 28. marca 2024 odobrila Odbor Kongresa za socialno vključenost in človekovo dostojanstvo ter Biro Kongresa, s čimer je bil odbor uradno pooblaščen za pripravo nove listine. Dne 9. aprila 2024 je generalni sekretar kongresa na seji Skupnega sveta za mladino (CMJ) v Budimpešti uradno naznanil začetek procesa prenove in k sodelovanju povabil Skupni svet za mladino ter njegovi soupravljaljski telesi – Evropski usmerjevalni odbor za mladino (CDEJ) in Svetovalni svet za mladino (CCJ)¹⁶ – kot glavne partnerje kongresa v tem procesu.

24. Proces prenove se je nato uradno začel 15. aprila 2024 z imenovanjem soporočevalcev kongresa, Aide Karimli (Švedska) in Roberta Pelle (Italija), ter z dogovorom o časovnici in poteku dela med sekretariatoma kongresa in Oddelkom za mladino Sveta Evrope (DGII). Skupni svet za mladino je v pripravljano skupino imenoval Evo Kotnik (Slovenija) in Matiasa Rubia (Španija) za Svetovalni svet za mladino, Laurencea Hermanda (Belgija) in Ricarda Venturinija (San Marino) za Evropski usmerjevalni odbor za mladino ter Lauren Mason iz Evropskega mladinskega foruma.

25. V maju in juniju 2024 so bili vsebinski prispevki k besedilu prihodnje listine in k temam, ki naj bi jih ta obravnavala, zbrani prek spletne ankete med člani kongresa, mladinskimi delegati kongresa, člani Skupnega sveta za mladino ter mladinskimi organizacijami. Na podlagi analize rezultatov je bil pripravljen izhodiščni dokument za razpravo, ki je služil kot podlaga za posvetovalno srečanje 5. julija 2024. Na srečanju so poleg istih deležnikov sodelovale tudi izbrane evropske mladinske organizacije, med drugim Evropski mladinski forum, Mladinska regionalna mreža (YRN) Skupščine evropskih regij (AER), platforma za lokalno mladinsko delo Europe Goes Local (JINT) ter evropska mreža mladinskih organizacij Youth Express Network (YEN).

26. Srečanje je vodila soporočevalka kongresa Aida Karimli, udeleženci pa so pri delu uporabljali formalne in neformalne metode, ki so omogočile dinamično, sodelovalno in vključujoče izmenjavo mnenj ter oblikovanje skupnih ugotovitev. Nekateri ključni vsebinski rezultati ankete, posvetovalnega srečanja in nadaljnjih korakov participativnega procesa, zlasti v zvezi z opredeljenimi izzivi in prednostnimi nalogami mladih, so predstavljeni v nadaljevanju (5. poglavje).

27. V obdobju med julijem in septembrom 2024 je pooblaščen strokovnjak na podlagi prvih rezultatov posvetovanj pripravil začetni osnutek prenovljene listine, ki je bil 15. oktobra 2024 predstavljen Odboru za socialno vključenost in človekovo dostojanstvo.¹⁷ Kmalu zatem je bil osnutek obravnavan na

¹⁴ 10. konferenca ministrov Sveta Evrope, pristojnih za mladino, [Resolucije Sveta Evrope o referenčnem okviru mladinske perspektive, Valetta, 9. oktober 2025](#).

¹⁵ [Pobuda Rejuvenating Politics](#), ki jo je kongres vzpostavil leta 2014, odraža njegovo zavezanost k spodbujanju sodelovanja mladih v javnem življenju ter omogoča vključitev po enega mladinskega delegata iz vsake države članice Sveta Evrope v delo kongresa za obdobje enega leta, pri čemer sodelovanje poteka zlasti na dveh letnih zasedanjih kongresa marca in oktobra ter na sejah njegovih odborov, hkrati pa tudi izvedbo vnaprej izbranega projekta, ki izhaja iz lokalnega okolja in temelji na prispevkih mreže mladinskih delegatov.

¹⁶ V nadaljnjem besedilu se sklici na Skupni svet za mladino (CMJ) razumejo kot sklici na oba navedena organa.

¹⁷ Pomemben vsebinski prispevek k pripravi listine in tega obrazložitvenega memoranduma je prispevala dr. Zsuzsanna Rutai, neodvisna strokovnjakinja za sodelovanje otrok in mladih.

zasedanju Skupnega sveta za mladino (CMJ), ki je potekalo od 21. do 23. oktobra 2024. Osnutek sta nato dodatno obravnavala soporočevalca kongresa in pripravljala skupina Skupnega sveta za mladino na skupnem srečanju 24. oktobra 2024.

28. Vzporedno, prav tako oktobra 2024, so osnutek listine obravnavale mladinske organizacije, zlasti mladi udeleženci študijskih srečanj in namenskih posvetovanj, ki so jih organizirali Evropska mladinska centra v Strasbourgu in Budimpešti, udeleženci fokusnih skupin v mladinskih centrih z Znakom kakovosti Sveta Evrope za mladinske centre ter v okviru posvetovanj, ki jih je izvedel Center za strokovno znanje o večnivojskem upravljanju Kongresa v Ukrajini.

29. Med decembrom 2024 in januarjem 2025 je bila izvedena tudi anketa o zaključenem besedilu osnutka listine, ponovno med člani kongresa in mladinskimi delegati, člani Skupnega sveta za mladino ter partnerskimi mladinskimi organizacijami, in sicer na podlagi vprašalnika z natančno oblikovanimi vprašanji o posameznih vsebinskih vidikih besedila. Nekateri sodelujoči so v ta namen organizirali tudi lastna posvetovanja za oblikovanje skupnih odzivov; tako je bilo v Timișoari v posvetovalni proces vključenih 55 mladinskih organizacij, članic okrajnega mladinskega sveta, v Ukrajini pa je združenje lokalnih mladinskih svetov opravilo posvetovanja s svojimi člani.

30. Pomemben prispevek mladih k osnutku listine je nastal v okviru evropskega dogodka Evropske mladinske konference *Mladi v lokalnem in regionalnem življenju: demokracija v akciji*, ki je potekala od 5. do 7. februarja 2025 v Bragi na Portugalskem. Dogodek je združil približno 150 mladinskih voditeljev ter predstavnikov lokalnih in regionalnih oblasti iz 42 evropskih držav. Organizirala sta ga Oddelek za mladino Sveta Evrope in Kongres lokalnih in regionalnih oblasti v partnerstvu z Mladinskim centrom Braga, Občino Braga, Portugalskim inštitutom za šport in mladino ter Evropskim mladinskim forumom. Konferenca je predstavljala vrhunec delno javnega posvetovalnega procesa v okviru prenove listine ter je vsem deležnikom ponovno omogočila, da izrazijo svoja stališča. Hkrati je predstavila širši nabor splošnih in razmeram prilagojenih ukrepov za krepitev in nadaljnji razvoj sodelovanja mladih v procesih odločanja na lokalni in regionalni ravni v prihodnjih letih ter je bila zasnovana tako, da je spodbujala inovativnost z navdihujočimi nagovori in delovnimi srečanji. Podrobni rezultati konference so predstavljeni v posebnem poročilu.¹⁸

31. Na podlagi delno javnih posvetovanj in Evropske mladinske konference v Bragi je pripravljala skupina osnutek listine dokončno dopolnila in uskladila ter ga nato predložila Odboru Kongresa za socialno vključenost in človekovo dostojanstvo ter Skupnemu svetu za mladino v končno obravnavo pred formalno odobritvijo. Dne 30. junija 2025 je Odbor Kongresa za socialno vključenost in človekovo dostojanstvo v skladu z običajnimi postopki ter ob navzočnosti predsednika in članov Skupnega sveta za mladino odobril osnutek listine. Oktobra 2025 je kongres osnutek posredoval Plenarnemu zasedanju Kongresa, da ga sprejme, nato pa tudi medvladnim organom Sveta Evrope, da ga Skupni svet za mladino potrdi in Odbor ministrov sprejme.

32. Skupno je participativni proces, ki je vodil do sprejetja listine, vključeval več kot 400 predstavnikov mladinskih svetov, mladinske civilne družbe, lokalnih in regionalnih oblasti ter njihovih združenj in nacionalnih organov. Rezultat procesa je bila celovita prenova besedila, ki se odziva na potrebe različnih deležnikov, zlasti mladih. Udeleženci posvetovanj so v celotnem procesu ugotovili, da je osnutek listine dobro strukturiran, vsebinsko celovit in vključujoč, da učinkovito naslavlja ključna načela sodelovanja mladih ter da temelji na jasno opredeljenem, na človekovih pravicah utemeljenem pristopu, ki sodelovanje mladih izpostavlja kot temeljno pravico vseh in ne kot privilegij nekaterih.

33. Ob tem so poudarili, da je besedilo jasno in razumljivo ter dovolj odprto, da omogoča prilagajanje lokalnim in regionalnim okoliščinam ter nadaljnjemu vsebinskemu razvoju. V okviru procesa so večkrat izpostavili tudi potrebo, da se listina dopolni in podpre s praktičnim naborom usmeritev, metod in primerov dobrih praks, ki bodo pri uresničevanju njenih načel v pomoč lokalnim oblastem kot nosilcem obveznosti ter mladim kot nosilcem sprememb.

5. Ključna vprašanja mladih in javnih politik, ki se odražajo v novi listini

34. Kot je bilo predstavljeno v prejšnjih poglavjih, so prenavo listine leta 2025 kot ključni partnerji vodile institucije in organi Sveta Evrope, zlasti kongres, njegov Odbor za socialno vključenost in človekovo dostojanstvo ter Skupni svet za mladino. V nadaljevanju so se procesu neposredno pridružili tudi evropski mladi in mladinske organizacije, pri čemer so sodelovali z uporabo različnih delovnih metod.

35. V nadaljevanju so povzeti ključni rezultati participativnega procesa iz let 2024 in 2025, brez

¹⁸ [Spletna stran](#) namenjena Evropski mladinski konferenci.

podrobnega pripisovanja posameznih izpostavljenih vprašanj in vsebinskih ugotovitev posameznim fazam posvetovanj. Rezultati so vplivali na oblikovanje osrednjega besedila listine ter hkrati nakazujejo možne nadaljnje ukrepe za njeno uveljavljanje in izvajanje v prihodnjih letih. Čeprav listina obravnava številne pomisleke, izražene v okviru posvetovanj, se nekateri predlogi nanašajo na specifične lokalne okoliščine in jih bo zato ustrezneje obravnavati pri uresničevanju sodelovanja mladih na lokalni in regionalni ravni.

5.1. *Opredelitev, pristop in temeljna načela*

36. Posvetovanja so pokazala, da je bilo besedilo listine iz leta 2003 zlasti prepoznavno po modelu RMSOS (pravice, sredstva, prostor, priložnosti in podpora), ki je predstavljal temeljni okvir za sodelovanje mladih in hkrati podlago za njeno osnovno opredelitev. »[Sodelovanje mladih] pomeni imeti pravico, ustrezna sredstva, prostor in priložnosti ter, kadar je to potrebno, tudi podporo za sodelovanje in vplivanje na odločitve ter za dejavno udejstvovanje, s ciljem prispevati k oblikovanju boljše družbe.«¹⁹

37. Opredelitev sodelovanja mladih iz leta 2025 (6. člen) izhaja iz temeljnih izhodišč prejšnje listine, ki jih nadgrajuje in prilagaja na človekovih pravicah utemeljenem pristopu ter strukturiranemu in institucionalnemu okviru. Besedilo odraža spremenjeno razumevanje sodelovanja mladih – ne več zgolj kot splošne državljanske vrednote, temveč kot proces, ki zahteva jasno določene mehanizme, konkretna orodja in sistematično podporo, zlasti na ravni lokalnih in regionalnih oblasti. Podpora mora mladim zagotoviti dovolj časa in ustrezne vire ter hkrati priznati čas in prizadevanja, ki jih vlagajo v sodelovanje. Od regionalnih oblasti se zato pričakuje, da zagotovijo odpravo finančnih in strukturnih ovir, ustrezno nadomestilo ter ustvarijo varno, vključujoče in spoštljivo okolje, v katerem mladi pri uresničevanju pravice do svobode izražanja ne bodo izpostavljeni povračilnim ukrepom.

38. V novo različico listine so bili vključeni tudi standardi in pristopi Sveta Evrope na področju človekovih pravic, ki poudarjajo vlogo lokalnih, regionalnih in nacionalnih oblasti kot nosilcev obveznosti ter mladih kot nosilcev pravic. Hkrati je poudarjen tudi pomen spodbudnega ekosistema za sodelovanje, ki vključuje mladinsko civilno družbo, mladinske prostore in centre ter priložnosti za izobraževanje za demokratično državljanstvo in človekove pravice.

39. V okviru posvetovalnega procesa je prevladalo soglasje, da naj bo nova listina oblikovana kot krajši in jedrat pravni standard, namesto obsežnega opisovanja področij, na katerih bi bilo treba sodelovanje mladih dodatno okrepiti. Skladno s tem besedilo iz leta 2025 poudarja in nadgrajuje poglavja, namenjena načelom sodelovanja mladih, strukturam za sodelovanje mladih ter podpornim ukrepom za sodelovanje mladih (II. in III. poglavje prejšnjega besedila).

40. Drugo poglavje listine opredeljuje povezavo med pravico do sodelovanja ter dostopom mladih do vseh človekovih pravic in njihovim uresničevanjem. Posebej poudarja nekatere pravice, ki predstavljajo nujne pogoje za učinkovito uresničevanje pravice do sodelovanja, kot so pravica do svobode izražanja, svoboda zbiranja in združevanja, pravica do izobraževanja ter polno uresničevanje socialnih pravic. Ta na človekovih pravicah utemeljen pristop predstavlja konceptualni okvir za oblikovanje politik, standardov in praks, ki temeljijo na mednarodnem pravu človekovih pravic ter so skladni s temeljnimi vrednotami Sveta Evrope: človekovimi pravicami, demokracijo in vladavino prava.

41. V okviru posvetovalnega procesa so udeleženci obravnavali tudi aktualne izzive in ovire za sodelovanje mladih. Ugotovili so, da gre tako za strukturne kot za individualne ovire, med katerimi izstopajo pomanjkanje zaupanja v javne institucije, nezadostna sredstva za sodelovanje v političnih procesih, omejena seznanjenost z obstoječimi možnostmi za sodelovanje mladih ter pomanjkanje prostorov. Udeleženci so se strinjali, da bi morala listina te ovire obravnavati na pozitiven in k rešitvam usmerjen način, s poudarkom na ukrepih, kot so ozaveščanje ter zagotavljanje mladim prijaznih prostorov. Učinkovito sodelovanje mladih zahteva sistemsko in sistematično pozornost, usmerjeno v odpravljanje strukturnih ovir, s katerimi se soočajo mladi, tako da se njihovi glasovi ne le slišijo, temveč tudi vodijo k dejanskim ukrepom.

42. Besedilo listine priznava raznolikost mladih in njihovih izkušenj na lokalni, regionalni in nacionalni ravni ter se zavestno izogiba določitvi enotnega starostnega razpona mladih, na katere se listina nanaša. Tak pristop upošteva dejstvo, da države članice starostne skupine, vključene v mladinske politike, določajo v skladu z drugimi predpisi, ki se nanašajo na mlade, ter z različnimi načini prehoda v polno samostojnost z vidika pravnih, socialnih in ekonomskih okoliščin. Za namene mladinskih politik, ki jih spodbujata Svet Evrope in Evropska komisija, pa tudi v okviru njunega partnerstva, se pojma mladi oziroma mladina nanašata na osebe, stare od 13 do 30 let. Nacionalni zakonodajni okviri lahko starostni

¹⁹ Prenovljena Evropska listina o sodelovanju mladih v lokalnem in regionalnem življenju (2003).

razpon mladih opredeljujejo različno.²⁰

43. Analize, ankete, posvetovanja in nadaljnje študije so pokazale, da se je izvajanje listine iz leta 2003 med državami in lokalnimi okolji močno razlikovalo. Ponekod so bili vzpostavljeni celoviti okviri, strukture in podporni ukrepi za sodelovanje mladih, drugod pa takšni okviri, politike ali strukture sploh niso obstajali.²¹ Čeprav je bilo mogoče prepoznati številne primere dobrih praks, se je hkrati pokazalo, da lokalne in regionalne oblasti ter nacionalni organi potrebujejo dodatne usmeritve. Te bi jim omogočile razvoj celovitih mehanizmov sodelovanja, ki bi se odzivali na raznolike okoliščine mladih ter bili usklajeni z ustreznimi pravnimi in upravnimi okviri. Zato se novo besedilo osredotoča predvsem na načela in pristope, ki jih je treba spoštovati, namesto da bi predpisovalo konkretne oblike ali formate sodelovanja.

44. Predlog, da Evropsko listino o sodelovanju mladih v lokalnem in regionalnem življenju sprejmeta tako Kongres lokalnih in regionalnih oblasti kot tudi Odbor ministrov, izhaja iz raznolikosti ustavnih, pravnih in upravnih ureditev v državah članicah Sveta Evrope ter iz izkušenj z izvajanjem besedila iz leta 2003. Te izkušnje potrjujejo pomen večnivojskega usklajevanja ter partnerstev na vseh ravneh.

45. V strukturah in procesih sodelovanja mladih je treba zagotoviti spoštovanje načela enakosti in prepovedi diskriminacije. S tem v zvezi Globalni indeks sodelovanja mladih za leto 2025 poudarja, da se mladi pri vključevanju v politično, državljansko in gospodarsko življenje svojih držav soočajo z izjemno visokimi ovirami ter da je najučinkovitejši način za povečanje njihovega sodelovanja prav odpravljanje teh ovir.²²

46. Rezultati posvetovanj, ki so vodila k pripravi nove listine, so jasno pokazali, da je treba vsem mladim omogočiti sodelovanje v lokalnem in regionalnem življenju ter jim zagotoviti podporo tam, kjer jo potrebujejo. Nova listina zato obravnava možne razloge za diskriminacijo, s katerimi se lahko soočajo mladi po vsej Evropi, ter njihovo medsebojno prepletenost, hkrati pa predlaga odzive, skladne z najnovejšimi priporočili in standardi Sveta Evrope. Posebno pozornost namenja položaju mladih žensk, ki kljub pomembnemu pravnemu napredku na tem področju še naprej doživljajo razširjeno nasilje na podlagi spola in ovire pri sodelovanju²³, mladim invalidom, mladim, ki se soočajo z razseljenostjo, izgnanstvom, azilnimi postopki ali migracijami, mladim iz skupnosti LGBTQI+ ter mladim iz narodnih, etničnih, jezikovnih in verskih manjšin.

5.2. Prostori in strukture za sodelovanje mladih

47. Udeleženci posvetovanj so razdelek listine, ki obravnava strukture in prostore za sodelovanje mladih, zelo pozitivno sprejeli, zlasti zaradi jasnega razlikovanja med stalnimi strukturami za sodelovanje mladih, podporo mladinski civilni družbi ter prostori, ki jih vodijo mladi, vključno z mladinskimi centri. Takšen pristop se odziva tudi na zahteve mladih, izražene v Pozivu k ukrepanju za oživitev demokracije (2023), v katerem so poudarili: *»Neodvisni mladinski sveti, ki jih vodijo mladi, bi morali biti vzpostavljeni in deležni ustrezne podpore v vsaki občini v vsaki državi članici Sveta Evrope. Sodelovanje pri odločanju je temelj tako demokracije kot človekovih pravic.«*²⁴

48. Načelo soupravljanja, kot ga uveljavljajo mladinska telesa Sveta Evrope, ostaja ena najbolj razvitih in daljnosežnih oblik sodelovanja mladih. Listina v okviru izvajanja zahteva, da se mladi prek svojih demokratično izbranih predstavnikov vključujejo v procese odločanja kot enakovredni partnerji lokalnim in regionalnim oblastem ter njihovim izvoljenim predstavnikom. Takšno sodelovanje mladim omogoča dejavno vlogo v vseh fazah političnega procesa, od oblikovanja dnevnega reda in sprejemanja odločitev do poznejšega izvajanja in vrednotenja sprejetih ukrepov.²⁵

49. Kar zadeva stalne strukture sodelovanja mladih na lokalni in regionalni ravni, zlasti v obliki lokalnih ali regionalnih mladinskih svetov, se položaj med državami članicami močno razlikuje. Na eni strani so države z nacionalno zakonodajo in/ali okviri, ki zahtevajo vzpostavitev takšnih struktur v vseh občinah, na drugi pa države, v katerih ustrezne določbe in strukture sploh ne obstajajo. Med tema skrajnostma

²⁰ [About the Youth Partnership – Youth Partnership \[O Mladinskem partnerstvu – Mladinsko partnerstvo\]](#)

²¹ Ankete in posvetovanja, ki so prispevala k pripravi osnutka listine (2024–2025): Taseva, M. idr., Models and mechanisms of youth engagement [Modeli in mehanizmi vključevanja mladih], DYPALL Network, 2023; Starikova, A., Local Youth Councils. Analysis of policy and mechanisms [Lokalni mladinski sveti: analiza politik in mehanizmov], DYPALL Network, 2024.; Pamuković A. idr., Good Practices and Case Studies [Dobre prakse in študije primerov], DYPALL Network, 2025.

²² Global Youth Participation Index [Globalni indeks sodelovanja mladih], 2025, str. 20.

²³ Lavizzari, A., Yurttaguler, L. [Contemporary forms of young women's participation: priorities, challenges and ways forward? \[Sodobne oblike sodelovanja mladih žensk: prednostne naloge, izzivi in poti naprej?\]](#), Evropska komisija in Svet Evrope, 2023.

²⁴ [Democracy Now! Call for Action \[Demokracija zdaj! Poziv k ukrepanju\]](#), Youth Action Week [Teden mladinskega delovanja] (Strasbourg, 28. junij – 1. julij 2022), Oddelek za mladino Sveta Evrope, 2022.

²⁵ [About co-management in the Council of Europe \[Soupravljanje pri Svetu Evrope\]](#).

se pojavlja širok nabor različnih ureditev in praks. Za podporo procesom vzpostavljanja in dolgoročnega delovanja mladinskih svetov, ki jih vodijo mladi in ki omogočajo redno ter vsebinsko smiselno sodelovanje v procesih odločanja, listina predlaga nabor načel. Ta izhajajo iz raziskav ter praks, ki so jih v okviru posvetovanj izpostavili udeleženci. Po sprejetju listine bodo po vsej Evropi razviti dodatni podporni ukrepi.

50. Posvetovanja so dodatno izpostavila potrebo po jasno opredeljenih pristojnostih, ustreznih okvirih odgovornosti, avtonomiji ter trajnostni finančni in kadrovski podpori mladinskim telesom. Poseben poudarek je bil namenjen potrebi po rednem vrednotenju, poročanju in pregledni komunikaciji o tem, kako so bili predlogi mladih upoštevani, ter po pojasnilih v primerih, ko niso bili vključeni v sprejete odločitve. Med predlogi so bili tudi razširitev pristojnosti mladinskih svetov na teme, ki presegajo izključno mladinska vprašanja, zagotavljanje raznolike zastopanosti, vključno z manjšinskimi skupinami, ter večja vključenost in priznavanje tako formalnih kot neformalnih skupin mladih.

51. Listina obenem priznava potrebo po dopolnjevanju stalnejših mehanizmov sodelovanja mladih z namenskimi posvetovalnimi procesi, ki mlade vključujejo v obravnavo posameznih tem. Pri tem posebno pozornost namenja praksam, kot so mladinske skupščine, posvetovalna demokracija in participativni proračun. Prav tako poudarja pomen razvoja in podpore demokratičnih struktur upravljanja v formalnih izobraževalnih ustanovah (kot so študentska soupravljalvska telesa), v skladu z določbami Priporočila CM/Rec(2010)7, ki vsebuje Listino o izobraževanju za demokratično državljanstvo in vzgoji za človekove pravice.

52. V skladu z določbami Priporočila CM/Rec(2022)6 o zaščiti mladih in civilne družbe mladih ter podpiranju njihove udeležbe v demokratičnih procesih ter z drugimi standardi Sveta Evrope na področju civilne družbe, listina priznava posebno vlogo in pomen mladinske civilne družbe za sodelovanje mladih. Ta namreč zagotavlja prostore in skupnosti, v katerih mladi med vrstniki spoznavajo demokracijo in človekove pravice ter ju udeležajo v praksi.

53. Mladi potrebujejo tudi prostore, v katerih se lahko povezujejo, sodelujejo in razvijajo občutek pripadnosti. Mladinski centri so ključna okolja ne le za razvijanje sodelovanja mladih ter za spoznavanje in uresničevanje demokracije in človekovih pravic, temveč tudi za oblikovanje vrednot in pridobivanje izkušenj na področju neformalnega učenja. Zagotavljanje fizičnih prostorov za mlade, ki jih vodijo mladi in so dostopni ter odprti za mlade iz vseh okolij, pomeni ustvarjanje središč demokracije in dejavnega sodelovanja. V tem okviru Znak kakovosti Sveta Evrope za mladinske centre zagotavlja ustrezen okvir načel, meril in praks, ki jih je mogoče nadalje prilagajati in krepiti v lokalnih skupnostih.²⁶

54. Listina poudarja tudi pomen spodbujanja političnega sodelovanja mladih prek tradicionalnih demokratičnih mehanizmov, kot sta uresničevanje volilne pravice in kandidiranje na volitvah. Predlagani ukrepi izhajajo iz posvetovanj, hkrati pa so skladni s standardi, ki so jih razvili različni organi in institucije Sveta Evrope. Znižanje volilne starosti na 16 let kot eden ključnih ukrepov za razširitev volilne pravice je v skladu z Resolucijo Kongresa 387 (2015) o volilni pravici pri 16 letih – posledice za sodelovanje mladih na lokalni in regionalni ravni ter z novejšo Resolucijo Parlamentarne skupščine 2553 (2024) o krepitvi mladinske perspektive v delu Parlamentarne skupščine.²⁷

5.3. Mladinske politike in perspektiva mladih

55. Svet Evrope je na področju mladinskih politik razvil obsežen nabor standardov, informacij in znanja o dobrih praksah. Vključevanje mladih v oblikovanje, izvajanje in vrednotenje politik predstavlja politično dejanje in uresničevanje politične moči. Večina držav članic Sveta Evrope je sprejela nacionalne okvire in strategije politik za mlade, ki so v skladu z evropskimi standardi na področju mladinskih politik. Enako pomembno je, da te standarde pri izvajanju mladinskih politik dosledno upoštevajo tudi lokalne in regionalne oblasti.

56. V celotnem posvetovalnem procesu v okviru prenove listine je prevladovalo soglasje, da sodelovanje mladih v procesih odločanja na lokalni in regionalni ravni ne sme biti omejeno zgolj na vprašanja mladinskih politik. Nova listina pri tem sledi besedilu iz leta 2003 in poudarja potrebo po celostnem upoštevanju perspektiv in izkušenj mladih pri vseh odločitvah, ki na lokalni in regionalni ravni zadevajo katerikoli vidik njihovega življenja. Opredelitev teh področij interesa se nato oblikuje v

²⁶ [The Council of Europe Quality Label for Youth Centres – Promoting Council of Europe values, youth policy and youth work standards in Europe](#) [Znak kakovosti Sveta Evrope za mladinske centre – Spodbujanje vrednot Sveta Evrope, mladinskih politik in standardov mladinskega dela v Evropi], Program Evropskega usmerjevalnega odbora za mladino, Svet Evrope, 2025.

²⁷ Za nadaljnje raziskave o volilni pravici pri 16 letih glej: Eichhorn, J., Bergh, J. (ur.), Lowering the Voting Age to 17: Learning from Real Experiences Worldwide [Znižanje volilne starosti na 16 let: učenje iz dejanskih izkušenj po svetu], 2020.

sodelovanju med mladimi ter lokalnimi in regionalnimi oblastmi, ob upoštevanju konkretnega teritorialnega in institucionalnega konteksta.

57. Deklaracija *Naše vrednote nas združujejo*, sprejeta na 4. vrhu voditeljev držav in vlad Sveta Evrope, je posebej izpostavila potrebo po vključevanju mladinske perspektive v celotno medvladno delovanje organizacije. Na tej podlagi je bil pozneje razvit Referenčni okvir Sveta Evrope za mladinsko perspektivo, ki opredeljuje niz načel, uporabnih tudi kot navdih za sodelovanje mladih v nacionalnem, regionalnem in lokalnem okolju.

- Odnos: *Misliti z mladimi* – naravnost, ki mlade prepoznava kot dejavne soustvarjalce javnih politik,
- Izkušnje: *Učiti se od mladih in z njimi* – interaktivni procesi, ki omogočajo medgeneracijsko učenje ter spodbujajo medsebojno razumevanje in spoštovanje med oblikovalci politik in mladimi,
- Veščine: *Sodelovati z mladimi* – znanja in kompetence, potrebne za smiselno sodelovanje mladih, utemeljene na demokratičnih vrednotah, kot so vključevanje, pluralizem in prepoved diskriminacije,
- Ukrepanje: *Delovati z mladimi in za mlade* – zavezanost k dejanskemu vključevanju pogledov, izkušenj in pričakovanj mladih v vse faze oblikovanja politik, od razprave in priprave do izvajanja, spremljanja in vrednotenja.²⁸

5.4. Priložnosti, orodja in celovita podpora za sodelovanje

58. Posvetovanja v okviru priprave listine so jasno pokazala, da je za to, da sodelovanje mladih postane realnost za vse mlade, potrebna celovita in sistematična podpora. Pri tem se kot posebej pomembna izkazuje izobraževanje in usposabljanje zaposlenih na lokalni in regionalni ravni, tako izvoljenih predstavnikov kot tudi strokovnih sodelavcev v občinskih upravah.

59. Vloga mladinskih organizacij civilne družbe pri izvajanju mladinskega dela ter programov izobraževanja in usposabljanja, namenjenih tako mladim kot predstavnikom lokalnih in regionalnih oblasti, je bila prepoznana kot ključna, poleg vloge formalnega izobraževanja. S tem v zvezi besedilo dodatno krepi poziv k podpori mladinskemu delu na lokalni in regionalni ravni, v skladu z določbami Priporočila Odbora ministrov CM/Rec(2017)4 o mladinskem delu ter Resolucije Kongresa 463 (2021) o mladinskem delu: vlogi lokalnih in regionalnih oblasti.

60. Organizirane mladinske in druge organizacije civilne družbe je treba podpreti ter jim zagotoviti mehanizme za doseganje neformalnih skupin in neorganiziranih mladih, da bi se njihove potrebe upoštevale ter da bi bila zagotovljena zastopanost raznolikih pogledov in mnenj mladih. Nova listina nadalje poudarja vlogo izvajalcev izobraževanja, tako formalnega kot neformalnega, ter pomen varnih prostorov za mlade. Pri izvajanju takšnih ukrepov je treba priznati tudi obstoj neformalnih in nepriznanih mladinskih skupin ter podpreti njihovo delovanje.

61. Sodelovanje mladih mora temeljiti na stalnem izobraževanju in usposabljanju, umeščeno mora biti v lokalne in regionalne strukture odločanja ter zasnovano tako, da je prilagodljivo, vključujoče in dolgoročno vzdržno. Takšno sodelovanje mora voditi do oprijemljivih rezultatov, temeljiti na jasni dokumentaciji ter vključevati mehanizme odgovornosti, na primer v obliki vrednotenja učinkov izvedenih usposabljanj.

62. Izobraževanje in usposabljanje, namenjeni tako mladim kot tudi predstavnikom lokalnih in regionalnih oblasti, vplivata na to, kako učinkovito lahko mladinske strukture sodelujejo v procesih odločanja ter kakšno dejansko moč imajo pri vplivanju nanje. Kadar so ti pogoji izpolnjeni, sodelovanje mladih postane smiselna in opolnomočujoča izkušnja, ki krepi demokratične vrednote in sisteme ter spodbuja dolgoročno državljansko udejstvovanje.

63. V razpravah o orodjih, priložnostih in podpori za sodelovanje so številni udeleženci posvetovanj ob pripravi nove listine izpostavili potrebo po bolj podrobnih in praktičnih usmeritvah za lokalne in regionalne oblasti. Poudarili so potrebo po jasnih mehanizmih izvajanja, večji pozornosti, namenjeni marginaliziranim skupinam, ter po izrecnih ukrepih za odpravljanje digitalnega razkoraka in spodbujanje medijske pismenosti. Udeleženci so prav tako izrazili željo po okrepitvi vloge mladinskih organizacij civilne družbe, zlasti kot partnerjev pri sooblikovanju, spremljanju in vrednotenju priložnosti za

²⁸ Resolucija Sveta Evrope o referenčnem okviru za mladinsko perspektivo, sprejeta na 10. konferenci ministrov Sveta Evrope, pristojnih za mladino (Valletta, 8. in 9. oktober 2025).

sodelovanje.

5.5. Razširjanje, vrednotenje in pregled izvajanja

64. Vsi udeleženci posvetovanj so prepoznali potrebo po vključitvi posebnega poglavja o razširjanju, vrednotenju in pregledu izvajanja listine, zlasti zato, ker listina iz leta 2003 na tem področju ni vsebovala določb, po njenem sprejetju pa tudi ni bil vzpostavljen mehanizem za spremljanje izvajanja pri različnih institucijah Sveta Evrope.

65. Večina udeležencev posvetovanj je za listino izvedela prek spletne strani Sveta Evrope ali dogodkov v njegovi organizaciji, bistveno redkeje pa prek nacionalnih organov, lokalnih, regionalnih ali nacionalnih mladinskih svetov oziroma organizacij civilne družbe. Hkrati se je pokazalo, da so deležniki v nacionalnem ali lokalnem okolju nekatera orodja za izvajanje listine, na primer priročnik »Povej svoje mnenje«, bolje prepoznali in pogosteje uporabljali kot samo listino. To kaže na potrebo po okrepitevi prihodnjih dejavnosti za njeno promocijo, ki bi temeljile na večnivojski in večdeležniški strategiji razširjanja listine, ter na izvajanju kampanj ozaveščanja o prenovljeni listini. Obenem se izpostavlja potreba po dopolnitvi listine s privlačnimi, dostopnimi in praktično usmerjenimi orodji za izvajanje, kot so priročniki, kontrolni sezname ali usmeritve za programe izobraževanja in usposabljanja. Kot pomemben začetni korak k širši dostopnosti listine med mladimi v Evropi se izpostavlja tudi prevod listine v nacionalne, regionalne in lokalne jezike. Da bi listina postala dejansko uporabno orodje, je po mnenju udeležencev nujno trajno sodelovanje vseh deležnikov, vključno z lokalnimi in regionalnimi oblastmi, mladinskimi organizacijami, organizacijami civilne družbe ter Svetom Evrope.

66. Med dodatnimi opredeljenimi prednostnimi nalogami je bila izpostavljena potreba po krepitevi sodelovanja mladih z zagotavljanjem dostopnejših spletnih in fizičnih prostorov. Ti naj bi spodbujali digitalne priložnosti, omogočali izmenjavo dobrih praks, podpirali medvrstniško učenje ter zagotavljali dostop do mentorstva. Hkrati se je pokazala potreba po jasnejši razdelitvi vlog in odgovornosti med različnimi deležniki, ki vključuje vse mlade, vključno z marginaliziranimi skupinami, pa tudi organe javnega sektorja na vseh ravneh, nevladne organizacije, mladinske delavce, zasebni sektor, starše oziroma skrbnike ter zaposlene v izobraževanju.

67. Številni udeleženci posvetovanj so pozvali k razvoju jasnih kazalnikov za vrednotenje mehanizmov na področju sodelovanja mladih, s katerimi bi se zagotovila javna objava ugotovitev in njihova preglednost, ter k vzpostavitvi mehanizmov za zbiranje, obravnavo in dejansko upoštevanje povratnih informacij mladih. Prav tako je bila poudarjena potreba po stalnem sodelovanju med lokalno, regionalno, nacionalno in evropsko ravni. Nekateri so menili, da bi morali nadaljnji ukrepi na ravni Sveta Evrope vključevati tudi razvoj orodij za mlade, mladinsko civilno družbo ter lokalne, regionalne in nacionalne oblasti, ki bi omogočala redno vrednotenje mehanizmov na področju sodelovanja mladih in s tem okrepila izvajanje listine na lokalni in regionalni ravni. Takšna vrednotenja naj bi vključevala oceno napredka pri uresničevanju listine. Izvajala naj bi se v sodelovanju med mladimi, vključno z mladinskimi organizacijami in mladinskimi sveti, ter lokalnimi in regionalnimi oblastmi, v obliki, ki bo še določena.

68. Tako Priporočilo Odbora ministrov kot tudi resolucije in priporočila kongresa ter sama listina vsebujejo določbe o rednem pregledu izvajanja listine, ki ga v skladu s Statutom Sveta Evrope (15.(b) člen) opravljata Odbor ministrov oziroma kongres, ob upoštevanju ustaljene prakse organizacije, zlasti glede spremljanja izvajanja priporočil Odbora ministrov.

69. Ne glede na splošna pravila in postopke Sveta Evrope je očitno, da bosta obseg in pogostost rednega vrednotenja ter pregleda izvajanja listine na lokalni, regionalni, nacionalni in evropski ravni ključnega pomena za podporo njenemu učinkovitemu izvajanju, za prepoznavanje preostalih vrzeli in potrebnih podpornih ukrepov ter za krepitev sodelovanja na evropski ravni.

6. Sklep

70. Več kot dvajset let po zadnji prenovi listine je bil novi osnutek Evropske listine o sodelovanju mladih v lokalnem in regionalnem življenju pripravljen na izjemno temeljit, participativen in vključujoč način. Nova listina si prizadeva odražati družbeno-ekonomske in politične spremembe v Evropi

71. ter sodobne izkušnje mladih. Nenehno partnerstvo med kongresom in Skupnim svetom za mladino pri vzpostavitvi posvetovalnega procesa in pripravi osrednjih besedil listine predstavlja trdno podlago za prihodnje izvajanje tega novega evropskega standarda. Ob vključevanju civilne družbe, večnivojskega upravljanja in mladinskih organizacij, partnerstvo samo po sebi pomeni pomemben vsebinski prispevek k Demokratičnemu paktu za Evropo, ki ga Svet Evrope pripravlja v letu 2025.

Viri in gradivo

Council of Europe. 2023. [Reykjavik Declaration - United around our values](#). 4th Summit of Heads of State and Government of the Council of Europe, 16–17 May 2023.

Council of Europe Youth Department. 2022. [Democracy Now! Call for Action](#). Youth Action Week, Strasbourg, 28 June–1 July 2022.

Council of Europe. 2025. [The Council of Europe Quality Label for Youth Centres](#). Programme of the European Steering Committee for Youth.

European Partnership for Democracy (EPD). 2025. [Global Youth Participation Index](#).

TUI Foundation. 2025. [Young Europe 2025](#): Youth Study.

Council of Europe Youth Department. 2024. [Local Youth Councils: Analysis of Policy and Mechanisms](#). DYPALL Network.

Council of Europe. 2018. [Self-Assessment Tool for Youth Policy](#). Strasbourg.

Inter-Parliamentary Union. 2023. [Youth Participation in National Parliaments](#).

Ministry of Youth and Sports of Ukraine; United Nations Development Programme (UNDP). 2024. [How War Affects Young People in Ukraine: Presentation of Research Findings](#).

European Education and Culture Executive Agency (EACEA). 2024. [Youth Mainstreaming, Youth Impact Assessment and Youth Checks](#). Brussels.

European Economic and Social Committee. 2023. [Structured and Meaningful Youth Participation in Policy and Decision-Making Processes: Mapping Local, National, EU and International Good Practices](#).

The Prince's Trust; European Commission. 2014. [Working with Young People: The Value of Youth Work in the European Union](#).

Council of Europe Youth Department. 2015. [Have Your Say!](#) – Manual on the Revised European Charter on the Participation of Young People in Local and Regional Life. Revised edition.

Deželan, T.; Bacalso, C.; Lodeserto, A. (ur.). 2023. [Youth Political Participation](#). Youth Partnership, Council of Europe and European Commission.

Eichhorn, J.; Bergh, J. (ur.). 2020. Lowering the Voting Age to 17: Learning from Real Experiences Worldwide.

Deželan, T. 2022. [Covid-19 Impact on Youth Participation and Youth Spaces](#). Youth Partnership, Council of Europe and European Commission.

Kiilakoski, T. 2020. [Perspectives on youth participation: Analytical Paper](#). Youth Partnership, Council of Europe and European Commission.

Lavizzari, A.; Yurttaguler, L. 2024. [Contemporary Forms of Young Women's Participation: Priorities, Challenges and Ways Forward](#). Youth Partnership, Council of Europe and European Commission.

Pamuković, A. et al. 2025. Good Practices and Case Studies. DYPALL Network.

Pantea, M.-C. 2016. [Young people's right to assemble peacefully: A mapping study](#). Youth Partnership, Council of Europe and European Commission.

Starikova, A. 2024. Local Youth Councils: Analysis of Policy and Mechanisms. DYPALL Network.

Taseva, M. et al. 2023. Models and Mechanisms of Youth Engagement. DYPALL Network.

Yurttaguler, L.; Pultar, E. 2023. [New forms of political participation: Statistical survey](#). Youth Partnership, Council of Europe and European Commission.